

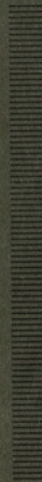
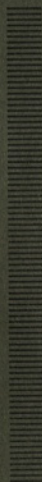
52001

DR. LJUDEVIT PIVKO

SOKOLSTVO

I.

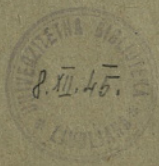
Izdala Sokolska župa Maribor.
Tiskala Mariborska tiskarna d. d.

DR. LJUDEVIT PIVKO:

SOKOLSTVO I.

**Češkoslovaško Sokolstvo
1862 — 1922.**

52001

1. Sokolstvo se je rodilo na Češkem iz stremljenja po povzdigi in poplemenitvi prirodnih telesnih in duševnih zmožnosti naroda s pomočjo zdrave vzgoje.

2. Leta 1861. je imela Praga še nemškega župana. Vse šole so bile nemške. Spomladi 1861 so zmagali Čehi pri volitvah v mestni zastop in 6. aprila se je sešel (po 241 letih) češki zbor.

Valovi narodnega navdušenja so rastli in se razlivali po vsej češki zemlji. Narodna zavest se je vidoma širila in narodno življenje se je naglo probujalo. Zastop mesta Prage je sklenil jeseni 1861, da se uvede v vseh mestnih šolah češki učni jezik.

V tej živahni dobi je nastalo v Pragi prvo sokolsko društvo, zibel Sokolstva.

3. Prvo telovadno društvo. Prijatelji telovadbe so se shajali v dveh telovadnih zavodih. Prvega je vodil F. Schmidt, drugega Jan Malypetr. V obeh zavodih so telovadili Čehi in Nemci skupno po nemškem vzoru in z nemško terminologijo.

Telovadba v zavodih mi zadovoljevala vseh gojencev. Leta 1861. so jeli misliti na ustanovitev nemško-češkega telovadnega društva in so izdelali pravila. Nemci in Čehi so se udeleževali priprav. Tyrša tedaj ni bilo v Pragi, nitj Fügnerja. Tyrš je bil vzgojitelj pri Barthelmovih, Fügner pa na letovišču pri Sv. Ani pri Berounu, kjer se je slučajno seznanil s Tyršem. Vrnivši se v Prago je zvedel Tyrš o pripravah za novo društvo in je zahteval pravila, da jih pregleda in prevede v češčino. V tem so Nemci sklenili, da si osnujejo samonemško društvo, »Prager Männerturnverein«, nakar so češki gojenci Schmidtovega in Malypetrovega zavoda jeli pripravljati ustanovitev češkega telovadnega društva. To je bilo koncem julija 1861. Tyrševa pomoč je došla v pravem trenutku. Kot znan

najboljši telovadni strokovnjak je prevzel vodstvo in izdelal pravila.

Dne 11. novembra 1861 čitamo v »Narodnih Listih« skromno vest: »**Društvo za telovadbo.** Prijatelji telovadbe nameravajo, kakor čujemo, osnovati v Pragi društvo za telovadbo in so se zaradi tega že nekolikokrat posvetovali. To društvo se baje osnuje po načinu nemških društev.« Dne 5. decembra pozivajo »Národní Listy«, naj se javi v uredništvu »Časa« ali v zavodu gospoda Malypetra, kdor se zanima za novo češko telovadno društvo.

Dne 17. decembra je vložil dr. Julius Grégr pri oblasti pravila društva »Tělocvičná jednota pražská«. Zaradi formalnih napak je moral pravila popraviti in jih je predložil iznova 3. januarja 1862. Potrjena pravila so došla šele 27. januarja, nakar so časopisi javili ustanovitev društva (31. I.).

4. **Ustanovni občni zbor** se je vršil 16. februarja 1862 ob 10. uri dopoldne v češki realki v Panski (Gosposki) ulici ob udeležbi 75 članov. Fügner, ki ni bil navzoč, je prevzel mesto staroste. V prvem odboru so bili še: dr. M. Tyrš, Tom. Černý, dr. Eduard Grégr, dr. Jul.

Grégr, Emanuel Tonner itd., sami mo-
žje, ki so pojmi naloge, vzgajati nar-
rod k moči in močatosti. Pozdrav »Zdař
Bůh!« so pozneje na Tonnerjev pred-
log izpremenili v »Nazdar!« Geslo je
bilo »Krepimo se« (»Tužme se«), dru-
štven znak pa ptič sokol z razpetimi
krili. Prva telovadba se je vršila 5.
marca.

5. Mnogo važnih vprašanj je čakalo
rešitve. Najnujnejše so potrebovali če-
ško telovadno **nazivoslovje**. Tyrš je
presenetil člane novega društva: pred-
ložil jim je telovadni slovarček, kojega
je bil izdelal že preje na letovišču, kjer
je manjivo telovadil s sinovi Barthel-
move družine.

6. Znamenita je bila seja dne 27.
marca, ko je po nagovoru dr. Eduarda
Grégra predlagal starosta Fügner, naj
se člani na dokaz enakosti in bratstva
tikajo med seboj. Predlog je bil z nav-
dušenjem sprejet.

7. **Načelniško mesto** so si osnovali
še 13. maja in izvolili dr. Miroslava
Tyrša za načelnika.

8. Začetskoma so telovadili v tesni
šolski sobi, potem pa v veliki dvorani
»pri Apollu«, ki jo je najel požrtvoval-

ni starosta Fügner na svoje troške. Razen tega je starosta daroval takoj 1200 goldinarjev za nakup orodja.

9. **Društveni kroj** je bila začetkoma priprosta nebarvana platnena obleka in majhen okrogel črn klobuk. Za rdečo srajco je bilo mnogo borbe. Mnogim članom ni ugajala kot revolucijonarni znak svobode italijanskih Garibaldiincev. Bali so se neprijetnosti s policijo.

Prvi izlet je bil 27. aprila v civilnih oblekah z društvenim znakom, prvi izlet v sokolskem kroju pa 11. maja.

10. Število dobrih telovadcev je rastlo in že 1. junija so nastopili z **javno telovadbo** v dvorani »pri Apollu«. Pri tej priliki je prejelo društvo krasen **prapor**, okrašen z mojstersko sliko Josefa Manesa.

11. Zanimanje za društvo je rastlo v Pragi in v ostalih mestih. Po praškem vzoru so nastala leta 1862 telovadna društva v Železnem Brodu, Kraljičinem Gradcu, Jaroměři, Jičinu, Kutni gori, Kolinu, Novi Paki, Příbrami in Turnovu. Društvo v Brnu je ustanovljeno brez praškega vpliva že januarja

1862, a se je preustrojilo šele dve leti pozneje v sokolsko društvo.

12. Kmalu so čutili potrebo **enotnega dela**. Pomanjkanje vaditeljev je zahtevalo skupno vaditeljsko šolo. Septembra 1863 je bil **prvi vaditeljski tečaj**, ki bi se bil vršil vsako leto, toda policija jih ni dovolila. Pomagali so si s tem, da so pošiljali iz Prage izvežbane vaditelje raznim društvom.

13. julija 1864 je bila prva **skupna telovadna slavnost v Kutni gori**, katera so se udeležila društva Praga, Kutna gora, Kolin, Pardubice in Poďěbrady. Važno je, da je prevzel občni zbor »Praškega telovadnega društva« ime »**Sokol**« in sicer na predlog Em. Tonnerja, češ, Jugoslovani nazivajo tako svoje junake.

14. Dne 15. novembra 1865 je umrl prvi sokolski starosta, **Jindřich Fügner**, vzor skromnega, do skrajnosti požrtvovalnega človeka, ki je izražal sokolska gesla v dejanjih. Svoje premoženje je dal Sokolu. Praškemu Sokolu je zgradil krasno stavbo, s katero se je močno zadolžil. Stavba je prešla v last društva leta 1866. Fügner je izhajal iz stare praške trgovske družine. Oče ga

je poslal mladega v svet, da bi videl trgovska mesta in trgovski promet. Tako je prišel v Trst kot dvajsetleten mladenič, kjer je spoznal italijansko narodno gibanje. Prepotoval je tudi Francijo, Anglijo in Belgijo in se vrnil v Prago kot revolucionar z velikimi gospodarskimi načrti. Z zanimanjem je zasledoval dogodke v Italiji in izražal svoje veselje ob avstrijskem porazu leta 1859. pri Magenti in Solferinu, Garibaldija in njegove dobrovoljce v borbi zoper Avstrijo je izredno čislal. Sokolstvo je smatral za revolucionarno organizacijo in je sprejel v sokolski krog rdečo garibalbinsko košuljo.

15. Za leto 1865. je izšla prva sokolska **statistika** (Sborník Sokolský), iz koje je razvidno, da so imela vsa društva 1949 članov, med njimi 964 telovadcev.

16. **Vojna doba 1866** je ovirala razvoj narodnega in sokolskega gibanja. Nekatera društva so razpadla, drugim so Prusi uničili imetje. Dr. Tyrš je prevzel tega leta vodstvo Telovadnega zavoda za mladino, ustanovljenega v praškem Sokolu. Zavod deluje še dan-

danes in je vzgojil vrsto odličnih sokolskih delavcev.

17. Po vojni smo čutili izpremembo politične smeri avstrijske vlade. Dualizem je razdelil 1867 avstrijke Slovane in izročil zalitavske Slovane na milost in nemilost Madžarom, predlitavske pa Nemcem. Sokolstvo je tudi trpelo. Društvom so prepovedali celo trobente in bobne. Vlada ni dovolila ustanovitve zveze čeških sokolskih društev, pač je pa sočasno odobrila pravila pokrajinske zveze avstrijskega Turnerstva in dovolila njeno spojitve z nemškim Turnerstvom.

Skupno organizacijo je skušal Tyrš okrepiti po drugi poti. Pospešil je svoje delo »**Temelji telovadbe**« (»Základové tělocviku), ki ga je jel izdajati v zvezkih (1868—1872).

18. Sokolstvo se je krepilo leto za letom. Društva so bila središče zavednih in narodno ponosnih čeških ljudi.

Ko je ministerstvo iznova odreklo dovoljenje za ustanovitev centralne zveze sokolskih društev, so jeli snovati župno organizacijo. Karejsov načrt (12 žup na Češkem) je priredil Tyrš tako, da je razdelil Češko na 6 žup, Mo-

ravsko na 2 župi. V svrhu ustanovitve žup so se vršila nato sokolska zborovanja, v raznih središčih.

Tyrš je jel 1. januarja 1871 izdajati časopis »Sokol«, ki je postal vez vseh društev. Krasni Tyrševi članki so utemeljevali potrebo Sokolstva iz človeškega, narodnega, gospodarskega in umetniškega stališča. Ta časopis je ogromnega pomena za razvoj Sokolstva. Po Tyršu so mu bili uredniki Stýblo, dr. Scheiner in Kavalir. — V Scheinerjevi dobi so jeli izhajati poleg časopisa drobni zvezki »Vaditeljske knjižnice« (»Knihovna evičitelů), ki so bili dolga leta edini vir strokovne izobrazbe sokolskih vaditeljev.

19. Leta 1871. je štelo Sokolstvo na Češkem 96, na Moravskem 17 društev, na Dunaju 1, skupaj 11.000 članov, 3.188 telovadcev.

20. Prva župa je bila moravska, ki jo je dovolila oblast 11. marca 1872. — Vsled vladnih šikan se pa ni mogla razvijati. Višjim krogom je bilo Sokolstvo trn v peti in **preganjanje** v dobi Auersbergovega ministerstva je plašilo ljudi. Mnogi člani so izstopali in sokolskih društev in pristopali v ga-

silna društva. Sokolstvo je v dobi 1873 do 1880 **vidoma nazadovalo.**

Od kakih 130 sokolskih društev jih je izginilo nad polovico. Razpuščala jih je vlada, ugonabljala gospodarska stiska, uničevali so jih domači osebni in politični spori. Najhitreje so ginila društva, ki so gojila malo ali nič telovadbe in videla vse sokolsko delo v nastopanju v rdečih košuljah. Ko so sedaj vladne prepovedi onemogočale javne nastope in slavnosti, so bila ta društva brez dela, namena in pomena. — Nekatera so se razšla (kar sama, nekatera so se spremenila v gasilna društva. V vseh smereh narodnega življenja opazamo v tej dobi mlačnost, utrujenost in nazadovanje.

Vodja Sokolstva Tyrš je obolevel na živcih in se je moral zdraviti 2 leti v Italiji. Navdušenje je pojemalo in časopis »Sokol« je prenehal izhajati.

21. Po letu 1880 se je budilo sokolsko življenje iznova. Društva so pričejala zopet redno telovaditi in snovala so se nova društva. Leta 1881. je jel zopet izhajati časopis »Sokol«. Tyrš je klical, bodril in vzbujal na delo in predlagal prireditve **sokolskega zleta.** Pri-

prave so poganjale društva na delo. — Zlet se je vršil 18. junija 1882 in je presegel vse nade. Spreveda se je udeležilo 1600 članov, javne telovadbe 696 članov iz 76 društev. Klevetniki, ki so se že veselili razpada Sokolstva, so obmoiknili.

Zlet je obilo pripomogel k okrepitvi Sokolstva. Nastajala so nova društva in jeli so gojiti telovadbo naraščaja. Sokol v Kolinu je bil prvi, ki je gojil telovadbo naraščaja.

22. Tyrš je vodil 1883 Sokolstvo v Plzen k dvajsetletnici tamošnjega Sokola. Naslednjega leta je odložil načelništvo praškega Sokola. Naporno duševno delo mu je pretreslo zdravje in odšel je v tirolske Alpe, da si pomiri živce. V Oetzju se je nastanil in tu se je **ponesrečil dne 8. avgusta 1884** na nejasen način. V valovih bistre Aache so ga našli po 13dnevnem iskanju, jeseni 1884 so ga prepeljali v Prago in ga pokopali poleg Fügnerja na Olšanskem pokopališču dne 9. novembra.

23. **Miroslav Tyrš** je bil rojen v Děčínu nad Labo 17. novembra 1832. Takoj po zrelostnem izpitu v Pragi, ki ga je na lastno zahtevo delal prvi v

češkem jeziku, je jel telovaditi v Malypetrovem in pozneje v Schmidtovem zavodu. Posvetil se je filozofiji in proučevanju umetnosti. Po vseučiliških studijah je bil vzgojitelj v družini tovarnarja Barthelma, nakar se je vrnil v Prago 1861 in bil promoviran za doktorja modroslovja. Kot načelnik prvega in največjega sokolskega društva je bil nad 20 let duševni vodja Sokolstva. Na podlagi svoje globoke in vsestranske izobrazbe je sestavil prikladno, izvirno telovadno nazivoslovje in uredil telesne vaje po premišljenem sistemu. Zapustil nam je naše krasno Sokolstvo.

V mnogih člankih svojega časopisa »Sokol«, zlasti v sestavku **»Naša naloga, smer in cilj«** (1871, slovenski prevod v Slov. Sokolu 1904, števil. 2, 3, 4.) je razložil svojo sokolsko misel: Sokolstvo je nastalo, da čuva naš mali narod pogube. Slabotni in malovredni narodi morajo propasti in izginiti iz zgodovine. Naš narod si mora zasigurati pravo na življenje s tem, da prinese svetu nove vrednote in nove misli. Čim manjši je narod, tem bolj mora presegati velike narode po globoki iz-

obrazbi. V stremljenju po izobrazbi in napredku v vseh strokah človeškega dela ne sme nikdar mirovati («večna nezadovoljnost» in »večno gibanje«). — Izobrazba sama pa ne zavaruje naroda, ako je pri tem telesno slaboten in nravnostno pokvarjen. Naloga Sokolstva je torej **telesna in duševna** vzgoja vsega naroda. Ves narod bodi deležen sokolske vzgoje («Kar Čeh, to Sokol»). Misel je torej **demokratska**, ki zahteva, da spoštujemo v vsakomur brata, katerega je treba osvoboditi iz duševnega in telesnega robstva v borbi zoper pritisk, nazadnjaštvo in zoper omejevanje svobode. Korist vsega naroda zahteva, da poedinec podrejuje prostovoljno svoje osebne koristi v korist celote. Prostovoljna disciplina je važno sredstvo sokolske vzgoje. — Kot profesor krasoslovja in zgodovine umetnosti na tehniká in vseučilišču je Tyrš kazal svojemu narodu pot k svetovni umetniški konkurenci.

24. Ustanovitve sokolske zveze vlada že tretjič ni dovolila, odobrila pa je pravila žup leta 1884. Z župno organizacijo so si društva zasigurala vzajemno pomoč in uvedbo sestavne telovad-

be. Prve naloge župne organizacije so bile: vzajemna pomoč društev, skupni nastopi in izleti, uvedba sestavne telovadbe, pospešitev v razširjenju in poglobitvi sokolske misli. Najstarejše župe so nastale v dobi 1884—1887.

Kolinski Sokol je vodil prvi sokolski polet preko meje v **Krakov** 1884. L. 1886. je bil v praškem Sokolu **drugi vaditeljski** tečaj s 57 slušatelji.

25. Petindvajsetletnico Sokolstva 1887 so nameravali proslaviti z II. vsesokolskim zletom v Pragi, kojega je pa preprečila vladna prepoved. Na zlet se je prijavilo tudi amerikkansko Sokolstvo, ki je prišlo kljub odpovedi zleta. Telovadne tekme v Češkem Brodu so bile skromno nadomestilo za prepovedani zlet. Amerikkanci so ob tej priliki presenetili s sestavnimi vajami s kiji in na orodju; te vaje je jelo gojiti nato tudi češko Sokolstvo.

26. Leta 1888. je poletelo češko Sokolstvo prvič na slovanski jug, v Ljubljano.

Prijateljski stiki Sokolstva z unijo francoskih gimnastov imajo svoj začetek tudi leta 1888.

Po štirih ponesrečenih poizkusih je Sokolstvo doseglo 1889 odobrenje pravil **sokolske zveze** za Češko in 24. marca se je vršil ustanovni občni zbor »Češke Občine Sokolske« **»Česká Obec Sokolská«**) v Pragi, ki je štela 11 žup s 152 društvi in 17.959 člani. Prvi starosta Č. O. S. je bil 15 let dr. Jan Podlipný.

Č. O. S. se je udeležila 1889 slavnosti francoskih gimnastov in dosegla v tekmi prve cene. Tujina je jela odslej spoznavati Čehe po uspehih sokolskih tekmovalcev.

27. Na **II. vsesokolskem zletu v Pragi** 1891 ob priliki jubilejne obrtne razstave je telovadilo 2473 članov, v sprevodu je korakalo 5520 članov v krojih.

1892 je obiskalo češko Sokolstvo prvi zlet poljskega Sokolstva v **Lvovu** in zlet francoske zveze gimnastov v **Nancy**, kjer si je v tekmah zopet priborilo vence.

28. Zleta v Čeških Budějovicah 23. julija 1893 se je udeležilo nepričakovano veliko število Sokolstva. S tem zletom se pričinja dolga vrsta skupnih **obiskov ponemčenih mest na Češkem in Moravskem.**

Znameniti so še sledeči večji poletji češkega Sokolstva: 2. na Moravsko (1898) ob stoletnici rojstva Palackega, 3. na Moravsko (1899) v Blansko, Brno in Třebič, 4. na Moravsko v Zábřeh, Litovel in Olomouc, 5. na Ostravsko (1902), 6. v Češke Budějovice (1903), 7. v Češko Třebovo (1904), 8. v Hodonin na Moravskem ob slovaški meji (1905), 9. v Prostějov in Kroměříž (1908), 10. v Olomouc in Uherské Hradiště (1911), 11. na Ostravsko (1913), 12. v Brno (1914). — Po vojni je Č. O. S. obnovila svoje delovanje v tej smeri in priredila več krasno uspešnih sokolskih zletov, zlasti v kraje, ki so bili pred vojno Sokolstvu nepristopni. Leta 1919. je Sokolstvo obiskalo Žatec, Litoměřice, Jihlavo, Břeclavo in Znojmo.

Leta 1921. je bilo več velikih zletov na Slovaškem, pokrajinski zletj na Kladnu, v Liberci in v Přerovu, leta 1922. velik pokrajinski zlet na Ostravsko.

Pri vseh teh podjetjih zasleduje Sokolstvo jasen cilj: **povzdigniti hoče narodno zavest in okrepiti narodne manjšine v krajih, kjer je vladal doslej močan sovražnik.**

29. **III. vsesokolskega zleta v Pragi** 1895 so je udeležilo 7533 članov v krojih in 4287 telovadcev. Istega leta je pričelo češko Sokolstvo izvrševati **prosvetni** program poleg telesne vzgoje. Pri Č. O. S. so osnovali »**Izobraževalni odsek**« in »**Sokolsko Matico**«, ki je imela nalogo širiti sokolsko slovstvo.

Naslednjega leta (1896) se je ustvaril »**Svaz Československého Sokolstva**«, v katerem so se spojila Česká in Moravsko-Slezská Obec Sokolská in dolnjeavstrijska župa. Ime zveze se je 1902 izpremenilo (»Česká Obec Sokolska). Sokolstvo je tretjič obiskalo Poljsko — **Krakov**.

30. Leta 1897 je jel izhajati »**Věstnik Sokolský**«, glasilo Č. O. S., ki prinaša uvodnike iz sokolskega življenja in poročila zveze in žup. List ima zdravstveno in vaditeljsko prilogo. Izhajal je dvakrat mesečno, leta 1922. je postal tednik.

31. **IV. vsesokolski zlet 1901** je zbral v Pragi čez 11.000 članov in 6.705 telovadcev iz 571 društev. Nove točke so bile telovadba žen (867) in moškega naraščaja (988).

Poljski zlet v Lvovu 1903 je obiskalo češko Sokolstvo v velikem številu in zmagalo v tekmah. Naslednje leto smo pozdravili češko Sokolstvo v Ljubljani na I. slovenskem sokolskem zletu. V francoskem Arrasu si je češko Sokolstvo priborilo zopet prvo ceno. Zletnih slavnosti hrvatskega Sokolstva v **Zagrebu** (1906) se je udeležilo istotako in obiskalo ob tej priliki **Dalmacijo** in **Črno goro**.

32. V. vsesokolski zlet 1907 je bil znamenit zaradi **mednarodne tekme** evropskih telovadnih zvez, v katerih je v težki borbi zmagala češka vrsta. Telovadbe se je udeležilo 7800 članov, 2400 članic, 500 moškega naraščaja, 500 ženskega naraščaja in 1800 moške dece. V sprevedu je korakalo 12.550 članov v kiroju. Posebna točka je bila **šahova igra**, v kateri je več stotin članov in naraščaja predstavljalo zmago Žižkovo nad ogrskim Zigmundom pri Nemškem Brodu.

Sokolska organizacija se je dopolnila 1. julija 1907 na zborovanju zastopnikov češkega, bolgarskega, hrvatskega, slovenskega in srbskega Sokol-

stva, ko je nastala **Zveza slovanskega Sokolstva**.

33. Češka tekmovalna vrsta je dosegla v 4. mednarodni telovadni tekmi v **Luxemburgu** (1909) drugo mesto (prvo so dobili Francozi), pri mednarodnih tekmah v **Londonu** (1910) pa srebrni ščit.

Leta 1910. je priredilo Sokolstvo velik izlet v jugoslovenske dežele, v **Beograd** in **Sofijo**. Tudi ob otvoritvi Sokolskega doma v **Celju** smo pozdravljali češke zastopnike.

II. zlet hrvatskega Sok. v **Zagrebu** (12.—15. VIII. 1911) je združil vse slovanske narode pod sokolskimi prapori. Češko Sokolstvo se je v tej dobi krasno razvijalo. Štelo je (1911) že nad 1000 društev s 100.000 člani v 38 župah. Članicam se je priznala ravnopravnost v vseh ozirih.

Zmaga v mednarodnih tekmah v **Turinu** je bila zopet jasen dokaz vrednosti sokolske telovadbe.

34. VI. zlet, ki je bil obenem I. zlet slovanskega Sokolstva, je proslavljajal jubilej 50letnega sokolskega dela. V tekmah za prvenstvo 5 slovanskih sokolskih zvez je zmagala češka vrsta.

Proste vaje je izvajalo 11.120 članov in 5458 članic in okrog 10.000 sok. mladine. Spreveda se je udeležilo do 20.000 članov v krojih. Krasen prizor »Atene po bitvi pri Maratonu«, je zaključil zlet. Dunajska vlada je poslala na zlet svoje zastopnike, kar pa ni nikakor izpremenilo načel in smeri Sokolstva.

Pri mednarodnih tekmah v Parizu 1913 je zmagala zopet češka vrsta.

35. **Vojna** je prekinila delovanje Zveze slovanskega Sokolstva. Češko Sokolstvo, ki je za balkanske vojne pod imenom slovanskega rdečega križa pošiljalo izdatne zbirke na pomoč ranjenim Jugoslovanom, je moralo v svetovni vojni biti pripravljeno na preganjanje. Na mišljaj iz Č. O. S. so društva skrivala na vse načine svoje imetje, da bi ne prišlo po konfiskaciji v državne roke. Sokolstvo je organiziralo mnogo dobrodelnih institucij in skrbelo za ranjene in vdove in sirote po padlih članih. Telovadnice so se izpremenile v bolnice. Vlada je razpustila (24. XI. 1914) Č. O. S. in Zvezo slovanskega Sokolstva. Društva so po odhodu telovadcev oslabela in v mnogih krajih so morali prekiniti redno telovad-

lbo, drugod so ostali le starejši člani, članice in naraščaj.

36. Ob prevratu je stopilo Sokolstvo v službo republike Češkoslovaške in pomagalo z vsemi močmi okrepiti svojo narodno državno tvorbo. V nevarnih trenutkih je Sokolstvo priskočilo na pomoč. Dne 2. februarja 1919 je na brzoyajni poziv prihitelo 2000 bratov v **Bratislavo**. Začetkom maja 1919 je **mobiliziralo** Sokolstvo svoje člane v varstvo **Slovaškega**, ki so ga ogrožali madžarski bolševiki. V vseh društvih so uvedli vaje z orožjem.

37. Na Slovaškem se Sokolstvo naglo razvija. V prvih dveh letih se je ustanovilo 80 društev in edina prvotna župa (župa Masarykova) se je razčlenila na 7 novih žup. »Česká Obec Sokolská« je obnovila svoje delovanje.

Ob proslavi obletnice osvobojenja je priredila Č. O. S. razstavní tek v sedmih smereh od državnih mej v Prago, ki je vzbudil zanimanje vse javnosti. **Prosvetno delo** se marljivo goji. Omeniti moramo tudi velike **predstave** v naravnem gledišču v Šárki. — »**Prosvetna šola**« (Škola osvětová) je središče sokolskih izobraževalcev.

38. VII. vsesokolski zlet v Pragi (1920) je bil združen z zletom sokolskega naraščaja. Uspehi so presegli vse, kar je Sokolstvo moglo pokazati do te dobe. Skupne vaje je izvajalo nad 6000 moške dece, 5000 ženske dece, nad 10.000 moškega naraščaja in isto število ženskega naraščaja; 27.000 članov se je prijavilo za proste vaje in 23.000 žen. Spreveda se je udeležilo 55.000 mož in žen. Zletni prizor je izražal misel »**Stavba spomenika Svobode**«. Sokolstvo je samo skrbelo za prehrano v zletnih dneh in oddalo prebitek v dobrodельne namene. Ameriška društva so izročila Č. O. S. vsoto 50.000 dolarjev za zletne priprave. Iz »Česke O. S.« je nastala »**Československá Obec Sokolská**«.

V župah so osnovali tajniške urade.

Českoslovaško Sokolstvo se je udeležilo olimpijskih tekem v **Antwerpen** (4. mesto) in poslalo zastopstvo k pokrajinskemu zletu Jugoslovenskega Sokolstva v **Maribor**; leta 1921 je nastopilo na Francoskem v **Lille** in v **Osijeku** z velikim uspehom članov in članic.

Močne mase čehoslovaškega Sokolstva so nas obiskale 1922 ob priliki I.

jugoslovenskega vsesokolskega zleta v Ljubljani, kjer si je češka tekmovalna vrsta po težki borbi priborila prvo mesto v mednarodnih tekmah.

39. Češkoslovaško Sokolstvo gleda ob 60letnici svojega vztrajnega dela svoje uspehe in zmage. Uspehi potrjujejo resnico, da je v **smotrenem, vztrajnem delu, na temelju svobode, bratstva in enakosti podlaga krepke sedanjosti in mogočne bodočnosti**. Tyrš je pokazal narodu pot, da se povzdigne. »Noben narod se ni povzdignil s tujo pomočjo, kakor tudi ni noben narod propadel po tuji krivdi.« Najlepši uspeh Sokolstva je v tem, da je usposobilo narod za popolno narodno in državno svobodo.

Češkoslovaško Sokolstvo šteje leta 1922. 53 žup, 3010 društev, 368.888 članov (264.524 mož, 108.364 žen), telovadcev 50.856, telovadk 33.700. Moškega naraščaja ima 44.797, ženskega 36.899, skupaj torej 618.150 sokolskih ljudi.

Na čelu uprave Č. O. S. je 20 člansko **predsedstvo in odbor Č. O. S.**, ki šteje 80 članov. Župe pošiljajo v odbor po 1 zastopnika od 5000 članov.

V preporodni dobi sta bila glavna voditelja češkoslovaškega Sokolstva dr.

Josip Scheiner in dr. Jindřich Vaniček, ki stojita do dandanes na sredi vsega slovanskega sokolskega gibanja.

40. **Dr. Josip Scheiner**, roj. 1861 v Benešovu, odvetnik v Pragi, je bil Tyršev učenec. Že 1884 je bil sprejet v vaditeljski zbor praškega Sokola. Po Tyrševi smrti je prevzel uredništvo »Sokola« in izdal Tyrševe spise v priročni obliki. Sodeloval je pri vseh sokolskih zletih (kot tajnik in predsednik zletnih zborov), pri ustanovitvi Č. O. S., Slovanske Sokolske Zveze. Vnet organizator in večno mlad propagator sokolske ideje deluje neumorno z živo in pisano besedo. Od leta 1904 vodi Sokolstvo s krepko roko in z jasno in z veselo mislijo kot starosta Č. O. S., od 1908. kot starosta Slovanske Sokolske Zveze, od 1920 kot starosta Zveze češkoslovaškega - jugoslovenskega Sokolstva.

41. **Dr. Jindřich Vaniček**, roj. 1862 v Pragi, je posvetil vse svoje življenje Sokolstvu. Uspehi češkoslovaškega Sokolstva na mednarodnih tekmah so v glavnem zasluga Vaničkova. Kot načelnik praškega Sokola in Č. O. S. je skrbel za vzgojo vaditeljstva z mnogimi

tečaji in strokovnimi spisi. Kakor je skrbel Scheiner, da se po Tyrševi smrti ne pozabi velika misel, ter jo tolmačil v govoru in s peresom in jo varoval v prvotni čistoči, tako je Vaniček Tyršev naslednik v vodstvu praktičnega dela na telovadišču. S sodelovanjem svojega vaditeljstva je razvijal in množil vadivo sokolskega sestava, pilil izvedbo, višal izurjenost, stopnjeval ličnost. Z veliko pozornostjo sledi razvoju telovadbe pri drugih narodih in si prizadeva uvesti in spraviti v sklad s sokolskim sestavom vse, kar se dobrega pojavlja v inozemstvu.

42. **Sokolsko slovstvo** se krasno množi. Časopis sokolskega naraščaja »Sokolske Besedy« je jel izhajati 1907 (kot drugi letnik; prvi letnik (1906) je bil litografiran. Razen časopisa izhajajo: »Knižice Besed Sokolských«, »Čítanka B. S.« in »Ročenka dorostu Sokolského«, ki izdatno podpirajo vzgojo naraščaja.

Vzgoji sokolskih mas je bil posvečen štirinajstdnevnik »Čin«, ki so ga dobivala (1913-14) vsa društva zastouj in sicer po izvod na 2 člana.

Mesečník »Sokolice« (od 1913) je list za sokolsko vzgojo članic.

V vojni dobi je vlada ustavila izdajanje »Věstnika Sok.«, »Sokolice« in »Sok. Besed«. Tudi župni vestniki, ki so se bili razvili in razširili pred vojno, so morali prenehati razen dveh. — Sokolstvo se je združilo okrog lista »Sokol«. Začetkom 1918 je jel izhajati mesto »Věstnika Sok.« nov osrednji list »Tělocvičný Obzor«, »Sokolice« se je pa prekrstila v »Sestro«. Tudi »Sokolské Besedy« so jele zopet izhajati.

Leta 1919. in 1920. je izredno narastla knjižna zaloga ČOS. Lastna knjigarina in založniška koncesija pospešuje širjenje sokolske literature.

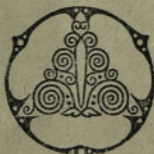
»Sokolský Sbornik«, ki izhaja izza l. 1880., je vsled skrbne statistične vsebine verna slika sokolskega razvoja.

Leta 1922. izhajajo v ČOS 47 listov in sicer 1 tednik, 44 mesečnikov, 1 list za naraščaj in 1 za dijaštvo. Poleg tega izhajata dva posebna strokovna časopisa.

43. V inozemstvu se češko Sokolstvo živahno razvija. Že leta 1865. se je ustanovil »Sokol« v St. Louisu v Ameriki, ki se je pa kmalu razšel. Najstarejše

češko sokolsko društvo v Ameriki je v Chicagu (1866). Ameriško Sokolstvo raste zlasti v zadnjih dveh desetletjih. Leta 1911. je že štelo blizu 100 društev in imelo dva lista («Sokol Americký» in »Besidka Sokolská«). Češkim društvom v inozemstvu v Evropi (na Nemškem, Francoskem, Ruskem, Angleškem) je bil namenjen »Zahranični Sokol«.

44. Sokolsko delo še ni dovršeno in ne more biti nikdar dovršeno. Sokolskim idealom se bliža Sokolstvo sicer vidno, toda doseči jih ne more niti v sedanjem rodu, niti v prihodnjih rodovih, v katerih ima voljo storiti vse za telesno in npravstveno okrepitev naroda.

Literatura: Památnik Sokola Pražského. — Dr. Scheiner, Dějiny Sokolstva v prvem jeho pětadvaceti leti. — J. Mauerhart, Dějiny Sokolstva 1922. — Dr. Jos. Bartoš, Miroslav Tyrš 1921. — Dr. Scheiner, Po prvnych stopách Sokolstvi. Sokol 1908, 1909, 1914, 1915. Dr. V. Murnik, Pol stoletja češkega Sokolstva. Slov. Sokol IX. 1912, 9, 37, 45. Dr. Jindřich Vaniček, Slov. Sokol IX. 1912, 39, 47. — Dr. P. Pestotnik, Ob 50-letnici češko - slovanskega Sokolstva. Josip Čobal, Postanek Sokolstva. Slov. sok. koledar 1912, VII., str. 48—71. — Jutro 1922: »Ob 60letnici Sokolstva. — Razvoj češkoslovaškega Sokolstva. Jutro 1922. — Fügnerjeva stoletnica. Čehoslovaške Sokolice, Sokolski vaditelji. — Zgodovina Sokolstva, Slov. Sokol II. 1, 9, 38, 53, 69. — Gvid. Sajovic, Miroslav Tyrš, 1911. (tudi Slov. Sokol 1909). — Jos. Hanuš, Fügner i Tyrš, Zagreb 1909. — Dr. Scheiner, Razširjenje sokolske organizacije v slovanskem svetu. Prev. e. Slov. Sokol V. 81, 89.

|||||

Sokolska župa Maribor je izdala:

1. Zbor! I. 1922. 1.— Din
2. Dnevnik mladega človeka
1922. 1.50 „
3. Sokolski Vestnik. I. 1921. 5.— „
4. Sokolski Vestnik. II. 1922. 9.— „
5. T. G. Masaryk. 1922. . . . 1.50 „
6. Zbor! II. 1923. 2.— „
7. Češkoslovaško Sokolstvo.
1862—1922. 2.— „
8. Sokolski katekizem. 1923. 2.50 „

